

Dohányzásmentes Világnap 2020. május 31.

*„A fiatalok védelme a dohányipari manipulációtól,
valamint a dohányzás és nikotinhasználat megelőzése”*

A dohányipar évtizedek óta agresszív és jelentős erőforrásokkal támogatott stratégiákat alkalmaz szándékosan annak érdekében, hogy vonzalmat ébresszen a fiatalokban a dohány- és nikotintermékek iránt. Az iparági belső dokumentumok szerint a dohányipari cégek mélyreható kutatásokat és számításokon alapuló megközelítéseket alkalmaznak a dohányzók új generációjának bevonására, a terméktervezéstől a marketingkampányokig, amelyek célja az, hogy a dohányzásnak tulajdonítható betegségek következtében elhunyt dohányfogyasztók millióit új fogyasztókkal: a fiatalokkal pótolják. A dohányipar és a kapcsolódó iparágak szisztematikus, agresszív és kitartó taktikáira reagálva, amelyekkel új dohányzókat nyernek meg, a 2020. évi Dohányzásmentes Világnap alkalmából a WHO marketing ellenkampányt szervez, hogy képessé tegye a fiatalokat a nagy dohánygyárak elleni küzdelemre.

Hogyan manipulálja a világban a dohányipar és a kapcsolódó iparágak az ifjúságot?

1. **A fiatalok számára vonzó ízesítések használata** a dohány- és nikotintermékekben, mint például a cseresznye, a rágógumi és a vattacukor, ami arra ösztönzi a fiatalokat, hogy alulértékeljék a kapcsolódó egészségkockázatokat és elkezdjék ezeket használni
2. **Letisztult formatervezésű és vonzó termékek**, amelyek könnyen hordozhatók és megtévesztően néznek ki (pl. USB pendrive)
3. **A hagyományos cigaretták „ártalomcsökkentett” vagy „tisztább” jelzőkkel minősített alternatíváinak reklámozása**, objektív tudományos eredményekkel történő alátámasztás nélkül
4. **Hírességek/véleményformálók (influencerek) szponzorálása és dohánymárkák által szponzorált versenyek szervezése** a dohány- és nikotintermékek népszerűsítésére (pl. Instagram véleményformálói)
5. **Üzletekben történő marketing a gyermekek által gyakran látogatott boltokban**, ideértve az édesség, snack vagy üdítőitalok közelében történő elhelyezést, továbbá az eladók anyagi jutalmazása annak biztosítása érdekében, hogy termékeiket a fiatalok által látogatott helyszínek közelében, vagy kirakatokban jelenítsék meg
6. **Cigaretta szálanként történő értékesítése, egyéb dohány- és nikotintermékek értékesítése az iskolák közelében**, ami olcsóbbá és egyszerűbbé teszi az iskoláskorú gyermekek számára a dohány- és nikotintermékekhez való hozzáférést
7. **A dohánytermékek közvetett marketingje** filmekben, televíziós és online műsorokban
8. **Dohánytermék árusító automaták kihelyezése** a fiatalok által gyakran látogatott helyszíneken, vonzó reklámmal és csomagolással álcázva, annak érdekében, hogy kikerüljék a kiskorúak számára történő értékesítésre vonatkozó szabályokat
9. **A dohányzásra vonatkozó szabályozás fellazítására irányuló peres ügyek**, beleértve a figyelmeztető feliratokat, az értékesítési helyen történő képernyős kijelzőket, valamint a gyermekek korlátozott hozzáférésére és a marketingre vonatkozó rendeleteket (különösképpen a dohánytermékek iskolák közelében történő értékesítésének és reklámozásának tilalmára vonatkozó rendelkezéseket).

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. évi világgkampányának kulcsüzenetei:

1. A dohánytermékek évente több mint 8 millió ember haláláért felelősek. A dohányiparnak és a kapcsolódó iparágaknak bevételeik fenntartása érdekében folyamatosan új fogyasztókra van szükségük azok helyettesítésére, akiknek a halálát okozzák ezek a termékek.
2. A dohányipari társaságok több mint 8 milliárd dollárt költenek évente marketingre és reklámozásra, míg a világon évente 8 millió ember veszíti életét a dohányzás és a dohányfüstnek való kitettség, a passzív dohányzás miatt.
3. A dohányipar és a kapcsolódó iparágak taktikai gyermekek és serdülők elérése érdekében a következők:
  - a. Több mint 15 000 ízesítés, amelyek többsége vonzza a gyermekeket és a serdülőkorúakat
  - b. Közösségi média véleményformálóinak és egyéb marketing módszereknek az alkalmazása
  - c. Szponzorált rendezvények és összejövetelek
  - d. Iskolai ösztöndíjak
  - e. Letisztult, vonzó tervezés
  - f. Termékmegjelenítés a szórakoztató médiában
  - g. Ingyenes termékminták
  - h. A szálanként árult cigaretta elérhetővé teszi a dohányzást és ezáltal könnyebben alakulhat ki függőség
  - i. Termékek értékesítése a gyermekek szemmagasságának szintjén
  - j. Termékmegjelenítés és reklám az iskolák közelében
4. A dohányzás a daganatok miatt bekövetkező halálesetek 25% -ért felelős világviszonylatban. A nikotin- és dohánytermék fogyasztás növeli a daganatos, a szív- és érrendszeri, valamint a tüdőbetegségek kockázatát.
5. Évente több mint egymillió ember hal meg a világban a környezeti dohányfüstnek való kitettség (passzív dohányzás) következményei miatt.
6. Azok a gyermekek és serdülők, akik e-cigarettát használnak, minimum megkétszerezik az életük későbbi szakaszában a hagyományos dohányzás kialakulásának esélyét.
7. Az e-cigaretta használata megnöveli a szív- és tüdőbetegségek kockázatát.
8. Az e-cigarettában található nikotin rendkívül erős függőséget okozó anyag, továbbá károsíthatja a gyermekek fejlődésben lévő agyát.
9. A shisha/vízpipa használata ugyanolyan káros, mint a dohányzás egyéb formái.
10. A „füstmentes” szó nem azt jelenti, hogy ártalmatlan.
11. Drágán megfizet a dohányzásért kinézetének és egészségének romlásával. A dohányzás rossz leheletet, sárga fogakat, ráncos bőrt, egészségtelen tüdőt és gyenge immunrendszert eredményez.
12. A vízpipafüst mérgező, olyan anyagokat tartalmaz, amelyek rákot okoznak.
13. A rágódohány szájjüregi rákot, fogvesztést, rossz fogakat, rákmegelőző elváltozást és ínybetegségeket okozhat.

A 2020. évi Dohányzásmentes Világnap globális kampánya ezért a következőkre fókuszál:

- ✓ A mítoszok eloszlata és a dohányipar, valamint a kapcsolódó iparágak által alkalmazott manipulációs stratégiák feltárása, különös tekintettel az ifjúságot célzó marketing stratégiákra, többek között az új típusú termékek, az ízesítések és más vonzó tulajdonságok bevezetése révén.

- ✓ Ellátni a fiatalokat a dohányipar és a kapcsolódó iparágak szándékaival és taktikáival kapcsolatos ismeretekkel, annak érdekében, hogy a jelen és a jövő generációi ne szokjanak rá a dohány- és nikotintermékekre.
- ✓ Meggyőzni a véleményformálókat, az influencereket (a popkultúrában, a közösségi médiában, az otthonokban vagy az iskolai osztályokban) a fiatalok védelmének szükségességéről, valamint arról, hogy a fiatalokkal együtt lépjenek harcba a nagy dohánygyárak ellen.

A WHO cselekvésre való felhívása

A világ nem engedhet meg magának még egy generációt, akiket a dohányipar hazugságai – mint a személyes választás szabadsága támogatásának színlelése - félrevezetnek, miközben ez folyamatosan nyereséget biztosít számukra, függetlenül attól, hogy minden évben emberek milliói fizetnek az életükkel a dohányzás következményei miatt. Ezért a WHO arra ösztönzi a popkulturális, a közösségi médiában szereplő, az otthoni és az iskolai véleményformálókat - akik elérik és kapcsolatban vannak a fiatalokkal -, hogy tárják fel az ipar manipulatív taktikáit, amelyek célja a dohányzók egy új generációjának kialakítása. Fel kell készítenünk a fiatalokat arra, hogyan szálljanak szembe a nagy dohánygyárak hazugságaival és utasítsák el termékeik használatát.

A fentiek érdekében az idei Dohányzásmentes Világnapon a WHO marketing ellenkampányt indít, válaszul a dohányipar és a kapcsolódó iparágak szisztematikus, agresszív és kitartó taktikáira, amelyekkel generációkat vonzanak a dohányzás felé. A világgkampány leleplezi a dohányiparral kapcsolatos mítoszokat és felfedi a leggyakrabban alkalmazott megtévesztő taktikáikat. Ez biztosítja a fiatalok számára azokat az ismereteket, amelyek segítségével könnyebben ismerik fel a dohányipari manipulációt, és amelyek felruházzák őket az ilyen jellegű taktikák visszautasításához szükséges eszközökkel, képessé téve őket az azokkal szembeni ellenállásra. A WHO arra kér minden fiatalt, hogy csatlakozzon a küzdelemhez, amellyel egy új dohányzásmentes generáció alakítható ki. Ez a kampány megerősíti a WHO azirányú tevékenységét, amellyel elősegíti a dohánykereslet csökkentését célzó hatékony beavatkozások országos szintű végrehajtását¹, és megvédi azokat az ipar taktikáitól, amelyekkel aláássák a bizonyítékokon alapuló dohányzás-ellenőrzési politikák végrehajtására irányuló globális és nemzeti erőfeszítéseket.

HOGYAN CSATLAKOZHATUNK A DOHÁNYZÁS TERJEDÉSE ELLENI KÜZDELEMHEZ?

¹ WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2019. Geneva: World Health Organization; 2019. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

- ☞ **Hírességek és társadalmi véleményformálók** - Utasítsák vissza a „dohányterméket népszerűsítő” ajánlatait és a dohányipar szponzorálásának mindenféle formáját.
- ☞ **Közösségi média** - Tiltsák le a nikotin- és dohánytermékek reklámozását, promócióját és szponzorálását, valamint az erre irányuló „influencer” marketinget.
- ☞ **Filmes-és televíziós társaságok, színházi társulatok** – Utasítsák el a dohányzás és az e-cigaretta használat ábrázolását.
- ☞ **Szülők és tágabb családi környezet** – Világosítsák fel a kisgyermeket és a tinédzsereket a nikotin- és dohánytermékek használatának káros hatásairól, tegyék képessé őket az ipari manipulációk elutasítására.
- ☞ **Egészségügyi szakdolgozók és szakemberek** – Biztosítsanak a gyermekeknek, tinédzsereknek, fiatal felnőtteknek és a szülőknek naprakész információkat ezen termékek használatával kapcsolatos kockázatokról, továbbá buzdítsák leszokásra a dohányzókat leszokás támogatási tanácsadás segítségével.
- ☞ **Iskolák** - Növeljék a nikotin- és dohánytermék-használat veszélyeire vonatkozó tudatosságot, támogassák dohány- és e-cigaretta mentes egyetem kialakítását, utasítsák el a nikotin- és dohányipar mindenfajta szponzorációs tevékenységét, tiltsák ki a nikotin- és dohányipari cégek képviselőit az iskolai rendezvényekről és táborkból.
- ☞ **Ifjúsági csoportok** – Szervezenek helyi rendezvényeket kortárscsoportok bevonása és képzése érdekében, teremtsenek mozgalmat egy dohányzásmentes generáció kialakulásáért. Támogassák a hatékony dohányzás-ellenőrzési politikák elfogadását a helyi közösségben, a nikotin- és dohányipari cégek manipulációjának megelőzése és megfékezése érdekében.
- ☞ **Kormány és helyi önkormányzatok** – Támogassák átfogó dohányzás-ellenőrzési politikák végrehajtását a WHO Dohányzás-ellenőrzési Keretegyezménye (WHO FCTC) alapján. Mindezzel megelőzhető a dohányipar beavatkozása a dohányzás visszaszorítására vonatkozó jogi szabályozásba, valamint a szabályozási hiányosságokkal való visszaélés, megóvhatók a gyermekek és a serdülőkorúak az ipari manipulációktól, valamint megakadályozható a fiatalabb generációk nikotin- és a dohánytermék használatának kialakulása.

- ✓ Szeretnénk egy olyan generációt, amely mentes a dohányzástól és a passzív dohányzás hatásaitól, valamint az ezek okozta megbetegedésektől és halálozásoktól.
- ✓ Szabaduljunk meg a dohányipar és a kapcsolódó iparágak manipulációjától, megismerve taktikáikat és a termékek okozta károkat.
- ✓ Mindenkit arra bátorítunk, hogy képezze magát, terjessze a tudatosságot és járuljon hozzá egy nikotin- és dohányfüstmentes generáció létrejöttéhez.

Néhány kulcsfontosságú politikai lehetőség

- ✓ Ha nincs betiltva, akkor szabályozzák az elektronikus cigaretták és hasonló eszközök használatát;
- ✓ Tiltsák meg a fiatalok számára vonzó ízesítések használatát a nikotin- és dohánytermékekben;
- ✓ Vezessenek be átfogó tilalmakat a nikotin- és dohánytermékek reklámozására, promóciójára és szponzorálására, beleértve a határokon átnyúló reklámozást is;
- ✓ Tárjanak fel bizonyítékokat a dohányzás és a tuberkulózisos halálesetek kapcsolatáról;
- ✓ Adaptálják a nagyméretű, képes csomagolási címkéket, amelyek figyelmeztetnek a nikotin- és dohánytermékek használatának egészségkockázatairól
- ✓ Ajánljanak fel kipróbált és bevált leszokás támogatási módszereket, mint pl. egészségügyi szakdolgozók leszokás tanácsadását, díjmentesen hívható leszokás tanácsadási telefonos szolgáltatásokat, mobiltelefonos szöveges üzenetküldés útján továbbított leszokás támogatási tanácsokat, valamint - ahol gazdaságilag megvalósítható - nikotinpótló és nem nikotin alapú gyógyszeres terápiák alkalmazását.
- ✓ Valósítsanak meg és hajtsanak végre olyan politikákat, amelyek a dohányipari lobbis dohányzás visszaszorítását célzó intézkedésekbe való beavatkozásának megelőzését szolgálják.

Hazai szakmai aktualitások a témakörben

A Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérést (Global Youth Tobacco Survey, GYTS) az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) és az amerikai Betegség Megelőzési és Járványvédelmi Központ (Centers for Disease Control and Prevention, rövidítve: CDC) 1998-ban indította útjára. Az adatfelvételt rendszeres időközönként megismétlik a felmérésben résztvevő országok. Magyarország 2003-ban csatlakozott a GYTS kutatási projekthez, azóta, a mostanival együtt hat alkalommal került magvalósításra a felmérés (2003, 2008-ban, 2012-ben, 2013, 2016, 2020).

A Magyarországi Ifjúsági Dohányzás Felmérés 2020. évi eredményeiről²

A 2020. évi felmérés – hasonlóan a korábbi adatfelvételekhez - a cigaretta és más dohánytermékek fogyasztásával, az elektronikus cigaretta használatával, valamint a dohányzást helyettesítő nikotin tartalmú termékek használatával kapcsolatban a következő meghatározó tényezőkről szolgáltat adatokat: fogyasztás és használat gyakorisága, dohányzással és e-cigaretta használatával kapcsolatos attitűdök, hozzáférés, a környezeti dohányfüstnek való kitettség (passzív dohányzás), leszokás, média és reklám, valamint iskolai tananyag/prevenció. A standard kérdéscsoportokon kívül a magyar kérdőív tartalmazta azt a 2012-ben már alkalmazott kérdéscsoportot is, amely a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól szóló 1999. évi XLII. törvény (Nvt.) 2012.01.01-től hatályba lépett módosításával kapcsolatban lehetővé teszi a fiatalok véleményének és tapasztalatainak megismerését, valamint az elektronikus cigaretta és a dohányzást helyettesítő nikotin tartalmú termékek használati jellemzőire vonatkozó kérdésblokkot is.

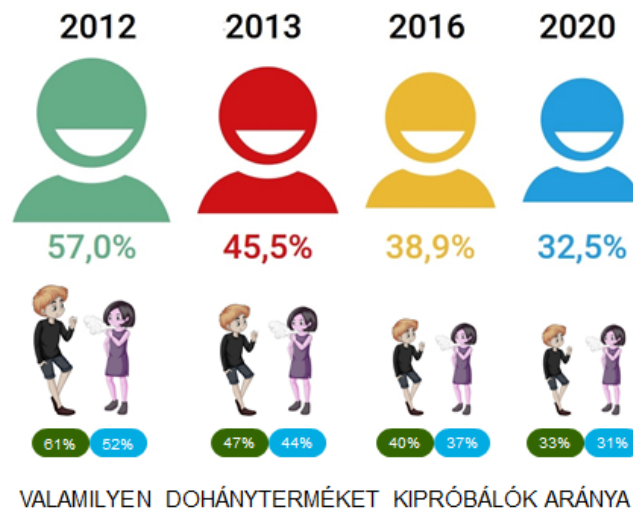
² A kutatás zárótanulmány a részletes eredményekkel elérhető:

A kapott eredmények (**1. Melléklet**) jól hasznosíthatók a hazai dohányzás-visszaszorítási programok értékeléséhez. Mindemellett a fiatalok dohányzási jellemzőinek 17 éve tartó folyamatos monitorozása lehetővé teszi az időbeli változások követését és tendenciák megállapítását, visszacsatolási lehetőséget teremtve a hazai egészségpolitikai döntéshozatal felé a jogalkotási folyamatok segítése, támogatása érdekében.

Dohányzási gyakoriságok

A Magyarországi Ifjúsági Dohányzás Felmérés eredményeiből jól látható, hogy tovább folytatódik a dohánytermékek kipróbálásában és használatuk mértékében jelentkező **pozitív tendencia**:

- A valamilyen dohányterméket **kipróbáló** fiatalok aránya 2012 óta 24 százalékponttal csökkent: a 2012-es kiinduló 57 százalékos értékről 2013-ban 45,5 százalékra, a 2016-os adatfelvétel során 39 százalékra, a 2020-asban pedig 33 százalékra mérséklődött azon 7-9. osztályosok tábora, akik kipróbáltak már – eddigi életük során – valamilyen dohányterméket.

Egyértelműen csökkenő tendencia jellemzi a 7-9. osztályos fiatalok **dohányzási gyakoriságait** is: mind az alkalmi, mind a napi szinten dohányosok tábora folyamatosan csökken 2012 óta:

- A **naponta valamilyen dohányterméket fogyasztó** 7-9. osztályosok aránya 2012-ben 7,5 százalék volt, 2016-ra lecsökkent 6,5 százalékra, a 2020-as kutatásban pedig arányuk tovább csökkent 3,2 százalékra.
- Az **alkalmi dohányosok, dohányterméket fogyasztók** aránya 2012-ben 28 százalék volt, amely 2013-ban 21 százalékra, 2016-ban 14 százalékra csökkent, ez az érték a 2020-as kutatás eredményei szerint 12,2 százalékra mérséklődött.
- Ahogy a kipróbálók, illetve a rendszeres és alkalmi fogyasztók aránya csökken, úgy nő a **nemdohányosok** tábora is: 2012-ben és 2013-ban még 70 százalék alatt volt az arányuk (64,5%, illetve 69,5%), 2016-ban már meghaladta a 80 százalékot, és 2020-ban is folytatódott e tendencia, már 85 százalékos arányt képviselnek a 7-9. osztályos tanulók körében.

A különböző dohánytermékek közül a **cigaretta** arányainak változásában tapasztalható tendenciák hasonlóak, mint az általános kategória, a valamilyen dohányterméket használók esetén: így az elmúlt 30 napban cigarettázó (alkalomszerűen vagy mindennap) fiatal diákok aránya is folyamatos csökkenést mutat: 2012-ben 27 százalék, 2013-ban 24 százalék, 2016-ban 15,5 százalék volt arányuk a 7-9. osztályosok körében, ez az érték 2020 fordulóján már csak 12,2 százalékot tett ki.

A felmérés 2020-as eredményei szerint a **dohányzó tanulók**:

- elsődlegesen családjuk lakásában-házában (36%) és ismerőseik, barátaik, rokonaik lakásában-házában (29%), azaz zárt térben fogyasztanak valamilyen dohányterméket;
- legtöbbször másokkal vetetik meg (30%), vagy másoktól kapják (34%) cigarettájukat, dohánytermékeiket, a maguknak Nemzeti Dohányboltokban vásárlók aránya 17 százalékot tesz ki (jellemzően nem utasítják őket vissza az eladók a korukra való hivatkozással);
- 41 százaléka próbált meg legalább egyszer leszokni a dohányzásról a kérdezést megelőző 1 évben.

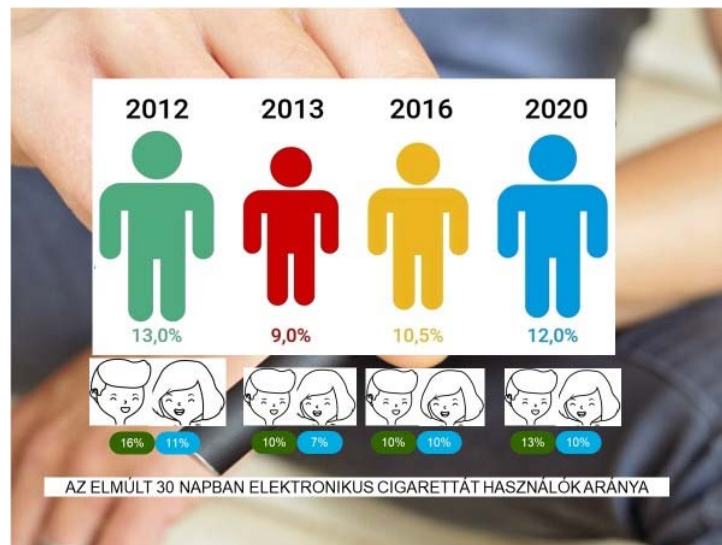
Az elmúlt és a jelenlegi felmérések eredményeinek összevetése alapján elmondható, hogy mind az otthoni **passzív dohányzásnak** való kitettség, mind az otthonon kívüli passzív dohányzásnak való kitettség jelentős mértékben csökkent: 2012-ben a 7-9. osztályosok 44 százaléka élt olyan háztartásban, ahol előfordult, hogy mások az ő jelenlétükben dohányoztak, illetve 70 százalékuk arról nyilatkozott, hogy otthonán kívüli zárt helyeken volt dohányfüstnek kitéve, mely értékek 2020-ban már csak 17, illetve 34 százalékot tettek ki.

Az elektronikus cigaretta használata

Az eddigi ifjúsági felmérések eredményei alapján – amelyekben az elektronikus cigaretta használat is vizsgálatra került, a következő trendek rajzolódnak ki:

- Nőtt az elektronikus cigarettát **kipróbálók** aránya. 2016-ban a 7-9. osztályosok 23 százaléka nyilatkozott úgy, hogy már volt használatában része, amely érték 2020-ban 32 százalékra nőtt.
- A kipróbálók átlagéletkora 1 évet csökkent a két felmérés viszonylatában – 14-ről 13-ra.
- Minimálisan nőtt az e-cigaretta használatának havi prevalencia értéke. Az „elmúlt 30 nap vonatkozásában” (a felmérések időpontjához képest) 2012-ben a 7-9. osztályosok 13 százaléka, 2013-ban 9 százaléka, 2016-ban 10,5 százaléka, 2020-ban pedig 12 százaléka használt valamilyen gyakorisággal elektronikus cigarettát.

- Az érintett diákok 61 százaléka barátja vagy az osztálytársa, 20 százaléka a saját, 10 százaléka pedig szülei elektronikus cigarettáját használja. Az elektronikus cigaretta kialakítását tekintve a diákok főként az utántölthető kivitel preferálják (64 százalékuk), de egyharmaduk körében népszerű a cserélhető patronnal újratölthető verzió is.
- Ahogyan a dohánytermékek esetében, úgy az elektronikus cigaretta esetében is a használat elsődlegesen a nem nyilvános zárt légtérű helyekre koncentrálódik, különösen a család lakására-házára, illetve más személyek lakására-házára (30-28%).

A vizsgálat eredményei alapján a valamilyen dohánytermékeket is és elektronikus cigarettát is használók közös halmaza jelenleg 6 százalékos. A csak elektronikus cigarettát használóké is szintén 6 százalékos. Fontos különbség a dohánytermékekhez, és elsődlegesen a cigarettához (gyári- és kézzel sodort együttesen) képest, hogy a mindennap elektronikus cigarettát használók aránya nem éri el az 1 százalékot.

Prevenációs programok

A dohányzás visszaszorításához elengedhetetlen a lakosság egészségmagatartásának megváltoztatása, amelyhez azonban nem elegendő az egyének ismereteinek bővítése, vagy egy társadalmi csoport cselekedeteinek korlátozása. A viselkedés megváltoztatásához az ismereteken, korlátozásokon túl szükség van a motiváció, lehetőségek és képességek kialakítására is a hatékony prevenció eszközeinek felhasználásával.

A kutatás eredményei alapján célzottan a dohányzás ártalmairól szóló valamilyen oktatáson 2012-ben a 7-9. osztályos tanulók 64 százaléka vett részt, 2013-ban 44 százalékuk, 2016-ban már újra többségük, 68 százalékuk részesült, 2020-ban pedig csak 42 százalékuk. Specifikusabb, a dohányzás káros hatásairól, a rászokás megelőzésének fontosságáról szóló iskolai programban 2012-ben a válaszadók 47 százaléka, 2013-ban 33 százaléka, 2016-ban 59 százaléka, jelen tanévben 54 százaléka vett részt.

A hazai megelőzési programokról

Magyarországon az óvodai megelőzési programok közül első és napjainkig legelterjedtebb a Dohányzás Fókuszpont (DF) **Dohányzás-megelőzés Óvodai Programja**. A program célja az óvodáskorú gyermekek egészségének védelme. A program keretében megvalósul a dohányzással kapcsolatos egyéni ismeretek feltérképezése, az életkori sajátosságoknak megfelelő szintű információk átadása, az egészséges életmód választását megkönnyítő, dohányzással kapcsolatos attitűd formálása és a passzív dohányzás kényszere elleni aktív fellépés kialakítása. A program hatásvizsgálatai alátámasztották, hogy a gyermekekben kialakul, illetve megerősödik a dohányzás elutasításáért felelős attitűdváltozás, bővül a dohányzás káros hatásaival kapcsolatos tudásuk, és kialakul, illetve megerősödik bennük a passzív dohányzás elleni aktív fellépés képessége. A program kitűzött céljain túl a program bevezetésének hatására a dohányzó szülők egy része változtatott korábbi dohányzási szokásain, azaz jobban tekintettel voltak a nemdohányzókra. A programhoz bármelyik óvoda térítésmentesen csatlakozhatott, így napjainkra több mint 1600 óvodába jutott el.³

Az óvodai program hosszú távú eredményességének biztosítása érdekében a DF több lépésben kifejlesztette a szintén pozitív kimenetelű hatásvizsgálattal rendelkező **„Ciki a cigi” című iskolai egészségfejlesztési programot**. A program a gyermekek érdeklődési körét figyelembe véve játékszoftverrel, hordozható, érintőképernyős számítógéppel (HÉSZ) és egy dohányzás-megelőzésre szolgáló honlappal (<https://www.cikiacigi.hu/>) próbálja a 5-8, 9-14, 15-20 éves korosztályhoz tartozó gyermekek figyelmét az egészséges életmód felé fordítani, attitűdjüket formálni az iskolai környezetben. A 3-5. osztályba járó, illetve a 6-10. osztályba járó tanulók részére elkészített programok regisztrációt követően térítésmentesen letölthetők az erre a célra létrehozott honlapról (<https://megelozes.cikiacigi.hu/>) minden iskola számára. A programcsomag tartalmaz egy tanmenetre épülő tanári kézikönyvet, interaktív animációkkal és videórészletekkel kiegészített flash alapú előadásokat, játékszoftvert, valamint módszertani segédletet és a monitorozást szolgáló tanári és diák kérdőíveket. A program fontos részét képezi a hordozható érintőképernyős számítógép (HÉSZ) és a dohányzás káros hatásait bemutató bábu, amelyet meghatározott időre az iskolák a kormányhivatalok népegészségügyi munkatársaitól igényelhetnek. olyan fontos témaköröket dolgoz fel, mint a dohányzás története, az egészséges életmóddal kapcsolatos döntések és választások, szociális befolyásoló tényezők, dohányzás okozta betegségek, a passzív dohányzás káros hatásai, a függőség, környezeti és gazdasági hatások, a cigaretta összetétele és a nemdohányzó életforma előnyei.⁴

Az **Országos Dohányzás Leszokást Támogató Módszertani Központ (DLTK)** által koordinált, iskolai szinten zajló **függőség megelőzési pilot program**⁵ 2019. januárban indult el 21 (Budakörnyéki Önkormányzati Társulás illetékességi területén található 11 iskola, illetve Borsod Abaúj-Zemplén megyében 10 iskola) iskolával szoros együttműködésben, 48 pedagógus bevonásával. A program a teljesskörű iskolai egészségfejlesztés hatékony megvalósulását segíti. A program a résztvevő pedagógusok 88%-át hozzásegítette az osztályon belüli konfliktusok könnyebb/hatékonyabb kezeléséhez; 76%-uk számolt be gyerekek együttműködési képességének javulásáról; 68%-uk mondta, hogy javult/mélyült a kapcsolata a gyerekekkel; 44%-uk tapasztalta, hogy javult az osztályon belüli

³ További információ: https://www.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/ovodai_dohanyzas_megelozesi_program.html

⁴ További információk: https://www.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/iskolai_megelozesi_program.html

⁵Forrás: Függőség megelőzés az iskolában a Teljesskörű Iskolai Egészségfejlesztés hatékony megvalósításának elősegítése Az Országos Korányi Pulmonológia Intézet Országos Dohányzás Leszokást Támogató Módszertani Központ 2019. évi pilot program eredményeinek és tapasztalatainak összefoglalója.

csoportkohézió; 20%-uk figyelte meg, hogy a módszerek használatával hatékonyabbá vált a tananyag átadása, a gyerekek nyíltabbak lettek és nagyobb biztonságban érzik magukat az iskolai környezetben.

A szakirodalmi adatok és a DLTK által koordinált pilot program gyakorlati tapasztalatai és eredményei alapján egy hatékony – a dohányzásra való rászokás megelőzését is szolgáló - iskolai függőség-megelőző program az alábbi elemekből áll:

1. A gyermek lelki egészségét támogató, társas készségeket fejlesztő, tantervbe illeszhető program
  - A pedagógusok kommunikációs készségeinek, konfliktuskezelési és stresszkezelési eszköztárának bővítése
  - Kortársoktatók alkalmazása a gyermekek társas készségeinek fejlesztését célzó pozitív kortárshatás érdekében
2. Iskolai egészségnevelés interaktív, játékos, tapasztalati úton történő tudásátadással
  - A pedagógus egészségismereteinek fejlesztése, az egészségneveléshez szükséges ismeretanyagot tartalmazó tudástár biztosítása
  - Kortársoktatók alkalmazása a gyermekek egészségismereteinek fejlesztéséért
3. A dohányzásról való leszokás lehetőségeinek biztosítása a fiatalok és az iskola dolgozói számára
4. A szülők és a lakókörnyezet támogatása, tájékoztatása és aktív bevonása az iskolai egészségfejlesztő programokba

A DLTK pilotprogramja 3 pilléren nyugszik:

1. A pedagógusok kommunikációs készségeinek, konfliktuskezelési eszköztárának bővítése, valamint a függőséggel kapcsolatos, elsősorban a dohányzásra vonatkozó egészségismereteik fejlesztése. Az elsajátított készségek hozzájárulnak a pedagógus saját lelki egészségének és kiegészítő-prevenciójának támogatásához is.
2. A pedagógus kommunikációs és konfliktuskezelési mintájának változása közvetve hat a gyermekek lelki egészségének és társas készségeinek fejlődésére. A gyerekek a valós mindennapi élethelyzetekben a tanár viselkedési mintája alapján sajátítanak el új kommunikációs és konfliktuskezelési technikákat.
3. Nem formális oktatási módszerekkel történő, interaktív, élményalapú tudásátadást alkalmaz a dohányzással kapcsolatos iskolai témahét.

A program kiegészült a kortárshatás módszertanával a TANTUdSZ (Tanulj, Tanítsd, Tudd!) ifjúsági egészségnevelési programra alapozva, amely az egészségügyi, a pszichológusképző és a pedagógusképző felsőoktatási intézményekben tanuló diákok egészségnevelő közreműködésére épít.

Következtetések

Az elmúlt évek során Magyarországon számos jogi intézkedés (pl. a nemdohányzók védelméről szóló törvény módosításai⁶, a fiataikorúak dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről szóló törvény bevezetése, egységes cigaretta és cigarettadohány csomagolás bevezetése) történt a dohányzás visszaszorítása érdekében, amelyek a fiatalok és nemdohányzók védelmét is szolgálják. A nemdohányzók védelméről szóló törvény (Nvt.) módosítása 2012. január 1-jén lépett hatályba, amelynek alapján tiltottá vált a dohányzás a zárt légtérű közforgalmú intézményekben. A jogszabály módosítással Magyarország csatlakozott azokhoz az európai országokhoz, amelyek az Európai Unió és az Egészségügyi Világszervezet egészségpolitikai, szakmai elvárásainak és ajánlásainak megfelelő dohányzásellenes szabályozását valósították meg. Ezt követte 2012-ben a fiataikorúak dohányzásának visszaszorításáról és a dohánytermékek kiskereskedelméről

---

⁶ A jogi szabályozás eredményeként kialakításra került egy telefonos (zöld szám) szolgáltatás (06 80 200493) is, amely a dohányzásról való leszokást választók segítségére, valamint az Nvt.-vel kapcsolatos lakossági bejelentések rögzítésére szolgál.

szóló törvény, amelynek értelmében 2013. július 1. óta dohánytermék csak Nemzeti Dohányboltban forgalmazható.

A végrehajtott intézkedések mindegyike összhangban van a nemzetközi szakmai szervezetek és intézmények (WHO, EU) ajánlásaival, előírásaival. A Dohányzás Fókuszpont közreműködésével 2016. május 20-ig Magyarországon átültetésre kerültek a hazai joganyagokba az Európai Unió új dohánytermék-irányelvének előírásai.

Számos olyan hatékony beavatkozás valósult meg Magyarországon, amelyek elősegítették mind a fiatalok, mind a felnőtt lakosság dohányzási szokásainak és elektronikus cigaretta használatának pozitív irányú változását. Ahhoz, hogy valóban jelentős változásokat érjünk el a lakosság dohányzásának visszaszorítása területén, a jogszabályi intézkedéseket egyéb beavatkozásokkal, pl. bizonyítottan hatásos megelőzési programokkal, kommunikációval célszerű kiegészíteni. Ismert tény, hogy a felnövekvő generációk naponta dohányzó fiataljai nagyobb eséllyel maradnak felnőttként is rendszeres dohányzók. Ezért lényeges, hogy a szociális készségekre és kompetenciákra irányuló, komplex megelőzési programokhoz a hozzáférést megfelelő finanszírozással biztosítsuk, ezeket a programokat minél szélesebb körben alkalmazzunk. Mindezek megvalósításához a politikai döntéshozóknak, a népegészségügyi szakembereknek és a civil szférának együttesen kell fellépnie, a lakosság aktív támogatásával.

Források:

<https://www.who.int/news-room/campaigns/world-no-tobacco-day/world-no-tobacco-day-2020>

<https://www.who.int/news-room/campaigns/world-no-tobacco-day/world-no-tobacco-day-2020/call-to-action>

<https://www.who.int/news-room/campaigns/world-no-tobacco-day/world-no-tobacco-day-2020/key-messages>

<https://www.who.int/news-room/q-a-detail/tobacco-related-industry-tactics-to-attract-generations>

<http://www.euro.who.int/en/media-centre/events/events/2020/05/world-no-tobacco-day-2020-protecting-youth>

<https://fokuszpont.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/hu/content/hazai-es-kulfoldi-adatok-tanulmanyok>

További információk, hazai szakmai portálok:

<https://www.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/>

<http://www.koranyi.hu/>

<http://leszokastamogatas.hu>

<https://fokuszpont.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/>

<https://megelozes.cikiacigi.hu/>

<https://www.cikiacigi.hu/>

<https://www.leteszemacigit.hu/>

1. MELLÉKLET

Magyarországi Ifjúsági Dohányzás Felmérés 2020
Előzmények
A felmérést a WHO és az amerikai CDC 1998-ban indította útjára. Az adatfelvételt rendszeres időközönként valósítják meg a projektben résztvevő országok. Magyarország 2003-ban csatlakozott a kutatási projekthez, az adatfelvétel 2019-2020 fordulóján, 6. alkalommal került végrehajtásra hazánkban (korábbi adatfelvételek: 2003, 2008, 2012, 2013, 2016). A magyarországi GYTS a cigaretta és más dohánytermékek fogyasztásának, valamint az e-cigaretta használatának gyakoriságáról, illetve a dohányfogyasztás öt meghatározó tényezőjéről szolgáltat adatokat: hozzáférés/elérhetőség, passzív dohányzás, leszokás, média és reklám, valamint iskolai tananyag. A 2019-2020. évi GYTS hatodik magyarországi fordulója is egy iskolai-alapú felmérés volt, amelyben 7-9. évfolyamba járó tanulók vettek részt.
Módszer
Két lépcsős rétegzett csoportos mintavételi eljárást alkalmaztunk a 13-15 éves korosztályt illetően a 7., 8. és 9. évfolyamokra vonatkozóan. A mintavételi keret magában foglalta az összes magyar iskolát minden azonosított évfolyammal, évfolyamok illetve települési kategóriák szerint rétegezve, reprezentálva a különböző városi és vidéki területeket Magyarországon. Az első lépcsőben az iskolák beválasztásának valószínűsége arányos volt a különböző évfolyamokra beiratkozott diákok számával és a település kategóriával. A második mintavételi lépcsőben a kiválasztott iskolából egy osztály véletlenszerű kiválasztása történt. A kiválasztott 267 osztályból összesen 3.766 tanuló vett részt a 2019-2020. évi magyarországi GYTS felmérésben.
Eredmények
Dohányzási gyakoriságok 85%-uk nem dohányzó (fiúk =85%, lányok =85%) 32,5%-a kipróbálta már valaha a dohányzást (fiúk =33%, lányok =31%) 3%-uk naponta dohányzik (fiúk =3%, lányok =3%) 12%-uk alkalmi dohányzó (fiúk =12%, lányok =12%) 16%-uk az elmúlt 30 napban is fogyasztott valamilyen dohányterméket (jelenleg dohányzó) (fiúk =16%, lányok =15%) 3%-a jelenleg naponta cigarettázik (fiúk =3,3%, lányok =2,5%) 12%-uk az elmúlt 30 napban cigarettázott (jelenleg cigarettázó) (fiúk =12%, lányok=11%) 1% szívott szivart az elmúlt 30 napban (fiúk =1%, lányok =1%) 5% szívott kézzel sodort cigarettát az elmúlt 30 napban (fiúk =5%, lányok = 5%) 1%-uk szívott pipát az elmúlt 30 napban (fiúk =1%, lányok =1 %) 4% használt vízpipát az elmúlt 30 napban (fiúk = 4%, lányok =4%) 9%-a azoknak, akik már kipróbálták a dohányzást, 10 éves kora alatt próbálta először (fiúk =12% , lányok =6%) 11%-uk valószínűnek tartja, hogy a következő 12 hónapban dohányozni fog (fiúk =10%, lányok =12,5%)
Hozzáférés és elérhetőség – Jelenleg dohányzók („az elmúlt 30 napban dohányoztak”) 36%-uk otthon szokott dohányozni 17%-uk a Nemzeti Dohányboltban veszi a cigarettát

11%-át azoknak, akik Nemzeti Dohányboltban próbáltak vásárolni, a koruk miatt nem szolgálták ki.

Passzív dohányzás

13%-uk otthonában zárt helyen az ő jelenlétükben dohányoznak

30%-uk otthonán kívüli zárt helyeken dohányfüstnek van kitéve

95% említ legalább egy olyan, az otthonán kívül eső helyet, ahol a dohányzást tiltani kéne

60%-uk úgy gondolja, hogy mások dohányzása káros az ő számára

40%-uknak legalább egyik szülője dohányzik

10%-uknak dohányzik az édesanyja.

14%-uknak dohányzik az édesapja.

11%-nak a legtöbb vagy minden barátja dohányzik

Leszokás – Jelenleg dohányzók

41% megpróbált legalább egyszer leszokni az elmúlt évben a dohányzásról

11%-uk mindig úgy érzi, hogy reggel rögtön rá kell gyújtania

Média és reklám

37% látott dohányzásellenes média üzeneteket TV-ben

22% látott dohányzásellenes üzenetet hirdetőtáblán

16% látott dohányzásellenes hirdetést újságban vagy magazinban

5%-nak van valamilyen reklámtárgya valamely cigaretta márka logójával

47% látott dohányzásellenes média-üzenetet az interneten az elmúlt 30 napban.

86% látott dohányzó színészeket TV-ben, videón, DVD-n vagy moziban.

Iskola

26% az iskola területén naponta látja a tanárait iskolaidőben dohányozni

25%-uk az iskola területén naponta látja a diáktársait iskolaidőben dohányozni

Megelőzés

54% részt vett az osztályban olyan egészségfejlesztési programon, amely a dohányzás ártalmairól is szólt

42%-uk részt vett oktatáson ebben a tanévben a dohányzás hatásairól

7%-uk emlékei szerint az óvodában beszéltek neki a dohányzásról

Elektronikus cigaretta használata

88%-uk nem használ elektronikus cigarettát (fiúk =87%, lányok =90%)

32%-a kipróbálta már valaha az elektronikus cigarettát (fiúk =34%, lányok =28%)

12%-uk az elmúlt 30 napban használt elektronikus cigarettát (fiúk =13%, lányok =10%)

11%-uk alkalmi elektronikus cigaretta használó (fiúk =12,5%, lányok =9%)

6%-uk dohánytermékeket is és elektronikus cigarettát is használ egyszerre (fiúk =6%, lányok=6%)

6%-uk csak elektronikus cigarettát használ és dohánytermékeket nem (fiúk =7,5%, lányok=4%)